

Majalah Ahkam Johor: Sumbangannya dalam Perkembangan Islam di Johor pada Akhir Abad ke 19
(Majalah Ahkam Johor: Its Contribution on Islamic Development in Johor in the Late 19th Century)

Mohd Hafiz Othman,* Ermy Azziaty Rozali,** & Napisah Karimah Ismail***

Abstrak

Kitab *Majallah al-Aḥkām al-‘Adliyyah* milik Kerajaan Uthmaniyyah diperkenalkan di Johor ketika pemerintahan Sultan Abdul Hamid II (1876-1908). Kitab tersebut telah dibawa ke Kerajaan Johor pada tahun 1893 semasa pemerintahan Sultan Abu Bakar (1862-1895) dalam bahasa Arab dan kemudiannya diterjemahkan ke dalam bahasa Melayu dan aksara Jawi semasa pemerintahan Sultan Ibrahim (1895-1959) pada tahun 1913. Terjemahan tersebut dilakukan oleh Mufti Johor dan ianya dikenali sebagai Majalah Ahkam Johor. Kitab ini merupakan sebuah rujukan undang-undang yang mengandungi perkara sivil seperti muamalat, misalnya perkara tentang jual beli, sewaan dan hibah. Selain itu mengandungi prosiding mahkamah. Terdapat kajian sebelum ini menyatakan bahawa kitab Majalah Ahkam Johor kurang dijadikan rujukan di mahkamah kerana perluasan kuasa British. Objektif penulisan ini adalah untuk memaparkan dan menganalisis cabaran penggunaan kitab tersebut di mahkamah negeri itu dan halangan dalam pelaksanaannya. Metodologi kajian ini berbentuk kualitatif yang menggunakan pendekatan kajian sejarah dan analisis dokumen bersumberkan data primer dan data kontemporari. Dapatan kajian mendapati penggunaan kitab Majalah Ahkam Johor di peringkat mahkamah menghadapi halangan disebabkan dasar pentadbiran British mencampuri sistem perundangan dan kehakiman negeri itu. Tambahan pula pengenalan undang-undang British menyebabkan pengetepian penggunaan kitab Majalah Ahkam Johor sebagai sumber rujukan hal ehwal Islam di Johor.

Kata kunci: Undang-undang Islam, *Majallah al-Aḥkām al-‘Adliyyah*, Majalah Ahkam Johor

Abstract

The Majallah al-Aḥkām al-‘Adliyyah belongs to the Ottoman Empire has been introduced in Johor, Malaysia during the reign of Sultan Abdul Hamid II (1876-1908). The book was brought to the Johor Government in 1893 during the reign of Johor’s Sultan Abu Bakar (1862-1895) in its Arabic language and it was translated later into Malay language and Jawi script during the reign of Sultan Ibrahim (1895-1959) in 1913. The translation was done by the Mufti of Johor and it is known as the Majalah Ahkam Johor. The book is a legal reference comprises the civil matters of muamalat, for example sale and purchase, rent and hibah, besides of containing court proceedings too. There are previous studies which affirmed that the Majalah Ahkam Johor was rarely used as a reference in court due to the expansion of colonial British in Malaya. The objective of this paper is to discuss and analyse the challenges of the use of the book in Johor and the obstacles in it’s implementation. The methodology of this study is based on qualitative design with historical research approach and document analysis from primary and contemporary data. The findings of this study shows that the use of the Majalah Ahkam Johor at the court level faced obstacles due to the British administration policy of interfering with the state legal and judicial system. Furthermore, the introduction of British law led to the abandonment of the use of Majalah Ahkam Johor as a reference on Islamic matters in Johor.

Keywords: Islamic law, *Majallah al-Aḥkām al-‘Adliyyah*, Majalah Ahkam Johor

* Mohd Hafiz Othman, Researcher, Research Centre for Arabic Language and Islamic Civilization, Faculty of Islamic Studies, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM), Selangor, Malaysia. Email: p100290@ukm.edu.my.

** Ermy Azziaty Rozali (Ph.D) (Corresponding Author), Research Centre for Arabic Language and Islamic Civilization, Faculty of Islamic Studies, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM), Selangor, Malaysia. Email: ermy@ukm.edu.my.

*** Napisah Karimah Ismail (Ph.D) (Corresponding Author), Research Centre for Arabic Language and Islamic Civilization, Faculty of Islamic Studies, Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM), Email: napisah@ukm.edu.my.

Latar Belakang Majalah Ahkam Johor

Kitab Majalah Ahkam Johor merupakan sebuah kitab undang-undang Sivil Islam atau muamalat yang pertama diperkenalkan di Kerajaan Johor. Kitab yang diperkenalkan semasa pemerintahan Sultan Abu Bakar (1862-1895) dan Sultan Ibrahim (1895-1959) ini merupakan terjemahan *Majallah al-Aḥkām al-‘Adliyyah* dari Kerajaan Uthmaniyyah.¹ Kitab *Majallah al-Aḥkām al-‘Adliyyah* dirangka antara tahun 1869 hingga 1876 iaitu memakan masa selama tujuh tahun semasa pemerintahan Sultan Abdul Hamid II. Kitab *Majallah al-Aḥkām al-‘Adliyyah* mula ditulis berdasarkan ketetapan-ketetapan hukum syarak dalam setiap *multaqa* (mesyuarat berkaitan penetapan undang-undang) yang telah berfungsi sebagai rujukan undang-undang sejak berabad lamanya dalam pentadbiran Uthmaniyyah. Setelah itu ianya dikembangkan menjadi satu kitab undang-undang yang terdiri daripada 1,851 artikel atau peruntukan yang merujuk kepada kitab-kitab fiqh dan fatwa.² Kitab ini bersumberkan fiqh mazhab Hanafi yang membentangkan peruntukan undang-undang berkaitan prosedur, harta, pinjaman dan sebagainya.

Penggunaan kitab *Majallah al-Aḥkām al-‘Adliyyah* di Kerajaan Johor diperkenalkan ketika pemerintahan Sultan Abu Bakar pada tahun 1893. Sememangnya kedatangan *Majallah al-Aḥkām al-‘Adliyyah* ke Kerajaan Johor telah menunjukkan pengaruh Kerajaan Uthmaniyyah dalam aspek perkembangan perundangan kerajaan itu.³ Kitab tersebut digunakan dalam bahasa Arab. Disebabkan kitab itu dibawa ke Johor dalam bahasa Arab, maka terdapat permasalahan memahami bahasa tersebut dalam kalangan rakyat Johor. Pada tahun 1893, semasa lawatan Sultan Abu Bakar ke Istanbul, baginda singgah di Kaherah. Baginda memohon agar Sheikh al-Bakri dapat menghantar ulama yang dapat memberikan pendidikan agama Islam di Johor disebabkan masyarakat Johor tidak begitu mahir berbahasa Arab.⁴

Ini membuktikan bahawa bahasa Arab ketika itu jarang diamalkan sebagai bahasa pengantaraan di Johor. Tambahan pula, menurut bancian penduduk Arab di Johor pada tahun 1911, jumlah mereka hanya 699 orang sahaja berbanding keseluruhan penduduk Johor seramai 180,412 orang.⁵ Keturunan Arab yang berhijrah ke Johor turut membina penempatan sendiri seperti di Kampung Wadi Hana dan Kampung Wadi Hassan, Johor Bahru.⁶ Maka, pemisahan penempatan ini mengakibatkan kurang percampuran dan asimilasi budaya dan bahasa antara penduduk Arab dengan masyarakat Melayu di Johor.

Penterjemahan Majalah Ahkam Johor ke dalam bahasa Melayu dan Aksara Jawi

Menurut sejarah Johor, bahasa Melayu dengan aksara Arab atau lebih dikenali sebagai aksara Jawi telah digunakan secara meluas dalam pentadbiran Kerajaan Johor ketika pemerintahan Sultan Abu Bakar. Kerajaan Johor dilihat mempertahankan “harta pusaka” ini dengan bersungguh-sungguh walaupun pengaruh British dan bahasa Inggeris telah mula mempengaruhi pentadbiran Kerajaan Johor sejak akhir abad ke 19. Misalnya, Surat Perjanjian Setia Kerajaan Johor yang bertarikh 11 Disember 1885 antara Frederick Arthur Stanley, Setiausaha Negara bagi Koloni Inggeris sebagai wakil Queen United Kingdom dari Great Britain dan Ireland, dan Empress of India, dengan Yang Maha Mulia Maharaja Johor di Pejabat Tanah Jajahan Inggeris di London. Baginda Sultan Abu Bakar telah menandatangani Surat Perjanjian ini dengan menggunakan aksara Jawi. Selain itu, Surat Perjanjian Penyelesaian Sempadan antara Johor dengan Pahang yang bertarikh pada 1 September 1868 juga ditulis dengan aksara Jawi.⁷ Pengukuhan tulisan Jawi dan bahasa Melayu dapat dilihat pada penggubalan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor yang ditandatangani pada 14 April 1895 oleh Sultan Abu Bakar dan

¹ Abdul Kadir Muhammad (1996), *Sejarah Penulisan Hukum Islam di Malaysia*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, h. 171; Abd. Jalil Borham (1997), “Majalah Ahkam Johor Ditinjau dari Aspek Latar Belakang dan Pengaruhnya Terhadap Pentadbiran Sistem Muamalat Islam di Negeri Johor,” Tesis Dr Falsafah, Bahagian Pengajian Syariah, Universiti Malaya, h. 42.

² Ahmed Akgündüz (2011), *Legal developments in the Ottoman State (1299-1926)*, dalam Saim Kayadibi, (ed.), *Ottoman Connections to The Malay World: Islamic, Law and Society*, Petaling Jaya: The Other Press Sdn Bhd, h. 104.

³ Abu Bakar Hamzah (1987), “Laporan Penyelidikan Berkenaan Majallah Ahkam Johor, 1913,” Tesis Dr Falsafah, Akademi Islam Universiti Malaya, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia, h. 7; Abd. Jalil Borham (1997), “Majalah Ahkam Johor Ditinjau dari Aspek Latar Belakang dan Pengaruhnya terhadap Pentadbiran Sistem Muamalat Islam di Negeri Johor,” h. 38.

⁴ John M. Gullick (1992), *Rulers and Residents: Influence and Power in the Malay States, 1870-1920*, London: Oxford University Press, h. 340-341; Ermy Azziaty Rozali (2016), *Turki Uthmaniyyah: Persepsi dan Pengaruh dalam Masyarakat Melayu*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, h. 261.

⁵ Mohd Sohaimi Esa (2011), “Sejarah Awal Masyarakat Arab di Johor,” Tesis Dr Falsafah, Pusat Penataran Ilmu dan Bahasa, Universiti Malaysia Sabah, h. 13.

⁶ Mohd Sohaimi Esa (2011), “Sejarah Awal Masyarakat Arab di Johor,” h. 10.

⁷ Amat Juhari Moain (2009), *Sejarah Perancangan Bahasa Melayu di Negeri Johor*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, h. 57.

Tambahan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor bertarikh 22 April 1908. Ini menunjukkan bahawa Kerajaan Johor memartabatkan penggunaan bahasa Melayu dan aksara Jawi dalam urusan dokumentasi perundangan.

Usaha memartabatkan bahasa Melayu dan aksara Jawi dalam dokumen perundangan turut diteruskan pelaksanaannya semasa pemerintahan Sultan Ibrahim apabila baginda berkenan diterjemahkan kitab perundangan Sivil Islam *Majallah al-Ahkām al-'Adliyyah* milik Kerajaan Uthmaniyyah. Usaha terjemahan ini telah dilakukan oleh Jabatan Agama Johor atas arahan baginda pada tahun 1913 dan kitab perundangan tersebut dikenali sebagai Majalah Ahkam Johor. Berdasarkan bahagian pengenalan Majalah Ahkam Johor, usaha terjemahan ini telah dilaksanakan atas perintah Sultan Ibrahim kepada Mufti Johor, Dato' Syed Abdul Qadir Mohsin al-Attas. Arahan atau perintah tersebut berbunyi:

Adalah kitab ini mengandungi dalamnya bicara hukum-hukum fiqh yang diterbitkan daripada syariat Islam yang telah dipakai dalam Kerajaan Johor selama-lamanya dengan bahasa Arab yang demikian diterjemahkan ke dalam bahasa Melayu supaya menjadikan lebih senang mengerti dan mengambil fahamnya. Bahawasanya dengan persetujuan pegawai-pegawai yang terutama bagi Jabatan Agama dan yang berkenaannya dan setelah disahkan terjemahannya maka dipersembahkan kepada maklum Kebawah Duli Yang Maha Mulia Ibrahim Sultan Yang Dipertuan Johor dipohonkan kebenaran supaya dicetak oleh kerajaan ditetapkan dipakai menjadi sebuah daripada kitab-kitab panduan berkenaan dengan hukum syarii (menurut bagaimana kecuali yang disebutkan dalam Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor Fasal yang ke 49) serta dinamakan dia 'Majalah Ahkam Johor' maka sudahlah dijunjukkan oleh Yang Berhormat Dato' Pemangku Setiausaha Kerajaan dengan surat bilangan 998/13 tarikh 29 November 1913 jawab titah perintah Kebawah Duli Yang Maha Mulia Tuanku 'benarkan ini' demikianlah adanya⁸

Dari segi nama kitab, terjemahan "Majalah Ahkam Johor" menggunakan terjemahan literasi atau *harfiah* iaitu masih mengekalkan dua perkataan awalnya dari bahasa Arab iaitu "*Majallah al-Ahkām*" diserap menjadi "Majalah Ahkam." Perkataan "*al-'Adliyyah*" tidak dipinjamkan dan digantikan dengan perkataan "Johor" diakhir pangkal nama "Majalah Ahkam Johor." Kemungkinan ianya bertujuan menunjukkan perbezaan sistem bahasa dan tulisan terhadap pembukuan kitab Majalah Ahkam Johor yang ditulis dalam bahasa Melayu manakala *Majallah al-Ahkām al-'Adliyyah* pula ditulis dalam bahasa Arab. Selain itu juga, penggunaan nama Majalah Ahkam Johor menunjukkan bahawa Kerajaan Johor sebuah kerajaan yang berdaulat dan mempunyai satu rujukan perundangan sivil Islam yang komprehensif untuk dilaksanakan. Terdapat dalam rekod Kerajaan Johor, Majalah Ahkam Johor ada juga ditulis sebagai "*Majallah Ahkam*."⁹ Selain kitab ini, terdapat juga tajuk kitab bahasa Melayu klasik yang masih mengekalkan perkataan bahasa Arab seperti *Tuhfat an-Nāfis* dan *Sulalatus Šālātin*. Ini menunjukkan pengaruh bahasa Arab dan agama Islam dalam penulisan ilmiah dan perkembangan ilmu dalam kalangan masyarakat Melayu.

Menurut Abd. Jalil Borham, terdapat dua penemuan versi kitab Majalah Ahkam Johor, iaitu yang pertama cetakan oleh Matba' Khairiyyah, Muar, Johor dan yang kedua terbitan Al-Mansor Adabi yang dicetak oleh syarikat buku undang-undang yang terkenal di Singapura iaitu "Malayan Law Journal."¹⁰ Versi Majalah Ahkam Johor yang dirujuk oleh penulis untuk penulisan artikel ini adalah terbitan daripada Matba' Khairiyyah, Muar, Johor yang terdapat dalam koleksi Arkib Negara Malaysia. Terdapat sebanyak 376 muka surat termasuk bahagian pengenalan yang mengandungi perintah atau arahan Sultan Ibrahim, pendahuluan ilmu fiqh dan rujukan. Majalah Ahkam Johor dibahagikan kepada 16 kitab atau tajuk-tajuk besar dengan memperuntukan sebanyak 1,851 Fasal. Fasal tersebut adalah sama sepertimana kandungan dalam kitab *Majallah al-Ahkām al-'Adliyyah* milik Kerajaan Uthmaniyyah. Berikut merupakan tajuk-tajuk besar bagi 16 kitab yang terdapat dalam kandungan Majalah Ahkam Johor:

⁸ Majalah Ahkam Johor Iaitu Perhimpunan Segala Hukum-hukum Faqih Yang Diterbitkan daripada Syariah al-Islam (1913), Johor, Muar: Matba' Khairiyyah. Fadilah Zaini & Kamaruzaman Yusoff (2016), *Sejarah Awal Pentadbiran Agama Islam di Johor*, Johor Bahru: Universiti Teknologi Malaysia, h. 9.

⁹ B.A.O K.1065/1918 (1918), Asks to be Supplied with Two Copies of Mohamedan Laws Known as Majallah Ahkam, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia. 1957/0497870W (1918), Purchase of Majallah Ahkam (Malay Collection) Law Used in Math's Court Johore One for B.A. On the High Court, British Adviser's Office, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

¹⁰ Abd. Jalil Borham (2002), *Majalah Ahkam Johor: Latar Belakang, Pelaksanaan dan Komentor*, Skudai: Universiti Teknologi Malaysia, h. 48-49.

1. Kitab Yang Pertama Pada Menyatakan Jual Beli
2. Kitab Yang Kedua Pada menyatakan Sewa Termasuklah disana Upahan dan Gaji-gaji
3. Kitab Yang Ketiga Pada menyatakan tanggung
4. Kitab Yang Keempat Pada menyatakan Hiwalah
5. Kitab Yang Kelima Pada menyatakan Gadai (*Rahn*)
6. Kitab Yang Keenam Pada Menyatakan Amanah
7. Kitab Yang Ketujuh Menyatakan Hibah (Pemberian)
8. Kitab Yang Kedelapan Pada Menyatakan Merampas dan Merosakkan
9. Kitab Yang Kesembilan Pada Menyatakan *Hajr* (Tegah), *Ikrah* (Paksa) dan *Syuf'ah* (Dikumpulkan)
10. Kitab Yang Kesepuluh Pada Menyatakan masalah yang bergantung dengan Syarikah
11. Kitab Yang Kesebelas Pada Menyatakan Wakalah
12. Kitab Yang Kedua Belas Pada Menyatakan *Sulh* Dan *Ibra'* (Melepaskan)
13. Kitab Yang Ketiga Belas Pada Menyatakan Hukum Ikrar
14. Kitab Yang Keempat Belas Pada Menyatakan Dakwa
15. Kitab Yang Kelima Belas Pada Menyatakan *Bayyinah* (Saksi) dan *Tahaluf* (Sumpah)
16. Kitab Yang Keenam Belas Pada Menyatakan *Qada'* (Hukum)¹¹

Keseluruhannya, ia menyentuh masalah hukum mengenai muamalat dan terdapat juga perbincangan tentang wakalah, pendakwaan dan peranan hakim dalam mahkamah pada kitab-kitab yang akhir. Jumlah peruntukan itu sama dengan yang terdapat dalam *Majallah al-Ahkām al-'Adliyyah* iaitu sebanyak 1,851 perkara. Ini menunjukkan terjemahan *Majallah al-Ahkām al-'Adliyyah* kepada bahasa Melayu sebagai Majalah Ahkam Johor merupakan satu kitab yang komprehensif mengandungi perkara-perkara sivil seperti muamalat agar boleh difahami selain dijadikan garis panduan bagi rakyat Johor terutamanya para hakim berbangsa Melayu dan beragama Islam.

Penggunaan Kitab Majalah Ahkam Johor di Mahkamah Johor

Arahan penggunaan kitab Majalah Ahkam Johor sebagai panduan para majistret dan hakim di mahkamah Johor dikeluarkan atas titah perintah baginda Sultan Ibrahim selepas terjemahannya berjaya dilakukan ke dalam bahasa Melayu oleh Mufti Dato' Syed Abdul Qadir bin Mohsin al-Attas. Berdasarkan kepada bahagian pengenalan Majalah Ahkam Johor menjelaskan:

Berkenaan dengan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor fasal 49 dan 57, Sultan Ibrahim dengan persetujuan ahli-ahli jawatan keadilan dan agama berkenan dan membenarkan kitab Majalah Ahkam Johor supaya digunakan oleh sekalian pegawai-pegawai, majistret-majistret dan hakim-hakim di negeri Johor dalam perkara yang berkenaan dengan hukum Islam¹²

Fasal 49 Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor 1895 menyatakan:

Adapun pekerjaan-pekerjaan mesyuarat kerajaan itu iaitu terutamanya membantu akan raja dan jemaah menteri dalam hal-hal mentadbirkan negeri dan rakyat iaitu seperti membuat dan menjadikan membetul dan menambah atau meminda akan undang-undang dan aturan daripada segala jenis dan rupa melainkan undang-undang igama dan hukum syarak. Dan memikirkan hal membuka negeri dan mengerjakan 'imarah negeri dan memberi ikhtiar-ikhtiar yang baik bagi menerbitkan hasil dan menambah akan perniagaan dan membaiki hal-hal kedudukan rakyat serta mengadakan syor bagi mengekalkan aman dalam negeri dan daerah takluk jajahan Johor dan memanjangkan muhibah dan perdamaian dengan kerajaan-kerajaan asing¹³

Fasal ini membuktikan Majalah Ahkam Johor terkecuali daripada sebarang bentuk pindaan penggunaannya oleh Ahli Mesyuarat Kerajaan kerana Majalah Ahkam Johor merupakan suatu undang-undang Islam atau hukum syarak. Ini membuktikan bahawa Kerajaan Johor memberi keistimewaan terhadap undang-undang Islam seperti Majalah Ahkam Johor kerana Ahli Mesyuarat Kerajaan tidak

¹¹ Majalah Ahkam Johor (1913).

¹² Majalah Ahkam Johor (1913).

¹³ Fasal 49 Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor (1895) [Versi Melayu-Jawi], Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

dibenarkan meminda kandungan secara keseluruhan atau sedikit pun terhadap kandungan kitab tersebut. Penguatkuasaan ini diperkukuh lagi kerana agama Islam merupakan agama rasmi bagi Kerajaan Johor:

Adalah yang dikatakan “igama Islam” bagi jajahan dan Kerajaan Johor ini iaitu igama Islam maka yang demikian hendaklah igama Islam itu berpanjangan dan berkekalan selama-lamanya menjadi dan diakui dan disebut “igama negeri” yakni tiadalah sekali-kali boleh sebarang igama lain dijadikan atau disebut igama negeri sungguhpun segala igama lain ada dibenarkan dengan aman dan sempurna boleh diperigamakan dalam segala dan segenap daerah takluk Kerajaan Johor oleh orang-orang yang berigama akan dia¹⁴

Kedua-dua Fasal 49 dan 57 di atas selaras dengan peruntukan yang terkandung dalam Fasal 58 Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor 1895 bahawa:

Hendaklah segala undang-undang dan adat-adat negeri dijalankan dan diperlakukan dengan adil dan benar oleh segala mahkamah kerajaan dan pegawai-pegawai dan kakitangan kerajaan di antara sekalian isi negeri dan yang datang yang berhenti dan duduk bernaung di dalamnya sama ada bagi sementara atau dengan berlanjut-lanjutan masanya yakni dengan tiada sedikit jua pun melebihi akan dia timbang rasa atau pandangan atau cenderung kepada pihak-pihak yang berigama akan igama negeri iaitu igama Islam atau memperbezakan rakyat negeri dengan yang bukan rakyat negeri¹⁵

Justeru, Majalah Ahkam Johor merupakan salah satu daripada undang-undang yang dinyatakan dalam Fasal 58 tersebut dan sewajarnya digunakan oleh para hakim dan majistret di mahkamah Johor. Tujuan utama pelaksanaan Majalah Ahkam Johor atas perintah Sultan Ibrahim merupakan satu percubaan tindak balas mengurangkan pengaruh British dengan cara memperkukuh undang-undang Sivil Islam di dalam wilayah kerajaannya. Usaha terjemahan ini juga bertujuan memberi panduan kepada orang Melayu terutamanya hakim dan majistret berbangsa Melayu dan beragama Islam agar kitab undang-undang Sivil Islam itu boleh difahami dalam bahasa Melayu seterusnya dipraktikkan di mahkamah-mahkamah di Kerajaan Johor.

Namun begitu, penggunaan kitab Majalah Ahkam Johor tidak berjaya mengurangkan dan menyekat pengaruh British semasa pemerintahan Sultan Ibrahim. Penulis tidak menemui sebarang rekod-rekod kes yang merujuk terus kepada penggunaan kitab Majalah Ahkam Johor dalam kalangan hakim dan majistret di mahkamah Johor. Hal ini diperkukuh lagi dalam kajian Abd. Jalil Borham bahawa Majalah Ahkam Johor hanya dapat dilaksanakan di mahkamah Kerajaan Johor sehingga tahun 1913 sahaja. Tambah beliau lagi, harapan untuk menjadikan Majalah Ahkam Johor sebagai salah satu bahan rujukan dan panduan di mahkamah Kerajaan Johor amat tipis sekali.¹⁶ Namun begitu, terdapat prinsip dalam Majalah Ahkam Johor didapati dalam rekod Mahkamah Tinggi dan di hadapan hakim lantikan British namun bukanlah sebagai rujukan rasmi dalam mahkamah.

Rekod Majalah Ahkam Johor sebagai *Mohammedan Law* oleh Hakim British

Terdapat sumber rekod British menggunakan istilah bagi “Islam” dan “orang Islam” di Tanah Melayu sebagai “*Muhammedan*,” “*Mahommedan*” dan “*Mohammedan*” dalam sistem penulisan mereka. Antaranya dalam penggubalan undang-undang terhadap masyarakat Islam. Misalnya *Mohammedan Law Determination Enactment* tahun 1919. Berdasarkan dapatan yang diperolehi daripada sumber British, kitab Majalah Ahkam Johor diistilahkan sebagai “*Mohammedan Law*” yang beerti undang-undang Islam. Hal ini dapat dibuktikan dalam rekod Pejabat Penasihat British di Kelantan yang membuat permohonan dibekalkan dua buah kitab *Mohammedan Law* iaitu Majalah Ahkam Johor dari Pejabat Penasihat di Johor.¹⁷ Oleh yang demikian, terdapat kewujudan penggunaan kitab Majalah Ahkam Johor semasa penguasaan British di Johor. Penggunaan istilah *Mohammedan law* yang merujuk kepada undang-undang Islam termasuk Majalah Ahkam Johor lebih mendominasi dalam sistem persuratan dan dokumen dalam sumber British.

¹⁴ Fasal 57 Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor (1895).

¹⁵ Fasal 58 Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor (1895).

¹⁶ Abd. Jalil Borham (1997), “Majalah Ahkam Johor Ditinjau dari Aspek Latar Belakang dan Pengaruhnya Terhadap Pentadbiran Sistem Muamalat Islam di Negeri Johor,” h. 171.

¹⁷ B.A.O K.1065/1918 (1918), Asks to be Supplied with Two Copies of Mohamedan Laws Known as Majallah Ahkam, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

Misalnya, terdapat satu sumber prinsip Majalah Ahkam Johor iaitu prinsip *Syarikah* atau Perkongsian terhadap tuntutan harta. Dalam satu saman sivil tahun 1933 yang melibatkan Inche Ahmad Haji Mohamed selaku Plaintiff iaitu seorang individu terkenal di Johor dan pesara kerajaan telah menuntut kepada Inche Mohamed Nassir Haji Salleh selaku Defendan yang juga merupakan pentadbir harta atau wakil yang menjaga harta bagi Mariam Abdullah yang telah meninggal dunia. Mariam Abdullah merupakan bekas isteri kepada Inche Ahmad Haji Mohamed iaitu Plaintiff dalam tuntutan ini. Tuntutan tersebut berupa sejumlah wang sebanyak \$50,000 terhadap peninggalan harta yang ditinggalkan oleh Mariam Abdullah dan dituntut oleh Plaintiff kerana didakwa mempunyai unsur *Syarikah* atau Perkongsian terhadap harta itu. Tuntutan ini dibicarakan di hadapan Hakim British bernama Mr Justice W. Burton di Mahkamah Tinggi.¹⁸ Berdasarkan rekod kes tuntutan ini, hakim tersebut menggunakan istilah *Mohammedan Law* yang merujuk kepada prinsip yang terkandung dalam Majalah Ahkam Johor. Namun begitu, hakim Mr. Justice W. Burton tidak memahami prinsip *Syarikah* atau Perkongsian menurut undang-undang Islam. Selanjutnya, beliau telah merujuk kepada Mufti Johor. Mufti Johor menyatakan tiada amalan *Syarikah* dipraktikkan di Kerajaan Johor dan akhirnya hakim British itu menolak tuntutan oleh Plaintiff.¹⁹ Ini membuktikan bahawa penggunaan kitab Majalah Ahkam Johor sebagai sumber rujukan dalam mahkamah tidak dipraktikkan secara menyeluruh dan tidak dijadikan rujukan rasmi undang-undang.

Prinsip berkenaan *Syarikah* jelas terkandung Kitab Kesepuluh Majalah Ahkam Johor. *Syarikah* didefinisikan dalam Fasal 1045 iaitu:

Adalah *Syarikah* itu pada asalnya ketentuan dan perbezaan lebih daripada seorang pada suatu benda tetapi dipakai pula pada uruf (adat) dan istilah pada makna akad *Syarikah* yang iaitu sebab bagi ketentuan itu. Maka terbahagilah syarikah kerana demikian itu dua bahagi²⁰

Berdasarkan rekod dan sumber British di atas, jelaslah bahawa wujud penggunaan kitab tersebut secara rujukan sahaja, bukannya dikuatkuasakan kandungan peruntukan undang-undang di dalamnya. Tindakan ini adalah disebabkan dasar pentadbiran British yang menguasai bidang kehakiman dan perundangan. Justeru, penggunaan kitab Majalah Ahkam Johor agar dijadikan panduan dan rujukan di mahkamah Kerajaan Johor mendepani cabaran dan halangan.

Halangan Penggunaan Majalah Ahkam Johor dalam Undang-undang di Kerajaan Johor

Kitab Majalah Ahkam Johor dipercayai hanya digunakan sebagai bahan rujukan di Pejabat Agama Johor sahaja sebagai satu sumber undang-undang Islam iaitu rujukan oleh Mufti dalam mengeluarkan fatwa. Namun pelaksanaannya di mahkamah Johor atas titah baginda Sultan terhalang disebabkan campur tangan British dalam sistem perundangan dan kehakiman kerajaan itu. Penulis mengemukakan enam (6) dapatan kajian tentang cabaran dan halangan tersebut. Antaranya ialah:

1. Pelantikan D.G. Campbell sebagai Penasihat Am British

British telah mempercepat proses penempatan Penasihat Am di Johor apabila campur tangan isu pembinaan jalan kereta api antara Negeri Sembilan dan Johor. Tindakan British ini diperkukuh setelah British memperkenalkan satu enakmen meminda dan menggabungkan undang-undang berkaitan dengan kereta api yang dikenali *The Railways Enactment 1914* pada 30 April 1914.²¹ Justeru, melalui perjanjian tahun 1885, D.G. Campbell dilantik sebagai Penasihat Am bagi Kerajaan Johor oleh Gabenor dan Pesuruhjaya Tinggi British pada 18 Mei 1914.²² Dalam salah satu kandungan perjanjian yang disebut sebagai Surat Akuan antara Sultan Ibrahim dengan British menyatakan bahawa Kerajaan Johor mungkin dengan persetujuan Inggeris akan melantik orang Eropah yang bukan dalam kalangan pegawai dari Negeri-negeri Selat ke negeri itu dan Majlis Eksekutifnya akan menjadi hakim dan majistret di

¹⁸ Anon (1933), “‘Harta Sharikat’ Case,” *Malaya Tribune*, 17 Februari, h. 2.

¹⁹ Anon (1933), “‘Harta Sharikat’ Case,” *Malaya Tribune*, h. 2.

²⁰ Majalah Ahkam Johor (1913).

²¹ Enactment No. 6 1914 (1914), An Enactment to Amend and Consolidate the Law Relating to Railways, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

²² Anon (1914), “Johore Treaty Revision ‘General Adviser’ Correspondence and Agreement,” *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 18 Mei, h. 7.

Majalah Ahkam Johor: Sumbangannya dalam Perkembangan Islam di Johor pada Akhir Abad ke 19 mahkamah.²³ Hal ini memberi kesan kepada institusi kehakiman di Johor apabila ramai pegawai Inggeris dilantik sebagai hakim dan majistret. Sebenarnya, pelantikan D.G. Campbell sebagai Penasihat Am bertentangan dalam Fasal 30 Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor bahawa: “Tiap-tiap seorang ahli penasihat itu hendaklah daripada bangsa Melayu dan rakyat Yang Maha Mulia Tuanku dan beragama Islam.”²⁴

Namun begitu, British tidak mengendahkan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor sebagai undang-undang yang diiktiraf dan terpakai ketika itu. Tambahan pula, pemecatan Datuk Seri Amar Diraja Abdul Rahman Andak iaitu penasihat sultan oleh Sultan Ibrahim atas desakan British juga telah melemahkan pentadbiran kerajaan Johor. Gabenor Weld menyifatkan Datuk Seri Amar Diraja Abdul Rahman Andak sebagai “penghalang” kemasukan pengaruh British di Johor.²⁵ Seorang peguam yang juga menjadi ahli Majlis Mesyuarat Kerajaan Johor, Anderson mendesak Sultan Ibrahim menghantar Datuk Seri Amar Diraja Abdul Rahman Andak ke Eropah dan diberi pencen sebanyak £1,000 setahun. Datuk Seri Amar Diraja Abdul Rahman Andak bertolak meninggalkan Johor untuk selama-lamanya ke Eropah pada bulan April 1909.²⁶ Justeru, D.G. Campbell banyak menasihati Sultan Ibrahim sehingga wujud konflik hubungan antara kedua-duanya. Misalnya dalam Majlis Mesyuarat Kerajaan, Sultan Ibrahim membuat keputusan sendiri tanpa merujuk kepada Penasihat British tersebut.²⁷

Tindak tanduk dan arahan Sultan Ibrahim menyebabkan British memperkukuh kedudukannya di Johor terutamanya dalam bidang perundangan dan kehakiman, serta British turut mempersoal kredibiliti Sultan Ibrahim dengan menghantar memorandum ke Pejabat Tanah Jajahan di London pada Oktober 1913. D.G. Campbell dan M.H. Whitley, Penasihat Undang-undang telah memperbesar dan menyatakan kelemahan pemerintahan Sultan Ibrahim dalam aspek kehakiman dan perundangan kepada Gabenor Sir Arthur H. Young di Singapura untuk dihantar ke London.²⁸ Hal ini mengakibatkan arahan Sultan Ibrahim pada November tahun yang sama untuk melaksanakan Undang-undang Sivil Islam Majalah Ahkam Johor terganggu. Walaupun Sultan Ibrahim telah memberi arahan penggunaan kitab tersebut, British bertindak melakukan pengabaian. Ini menunjukkan sikap British yang tidak menghormati dan mengingkari arahan Sultan Ibrahim.

Tambahan pula British sengaja menimbulkan masalah dan mencampuri kuasa Sultan sebagai *Status Quo* terutamanya dalam bidang perundangan dan kehakiman. Pada tahun 1913, D.G. Campbell bertindak mengumpulkan surat-surat pengaduan yang membantah perbuatan-perbuatan Sultan Ibrahim terutamanya aspek perundangan dan kehakiman untuk dilaporkan kepada Gabenor di Singapura. British mendakwa bahawa pesalah-pesalah yang sedang menjalani hukuman di dalam penjara di Johor Bahru telah diberi layanan yang buruk oleh pengawal di penjara itu dan memaksa pesalah-pesalah itu bekerja di ladang kepunyaan Sultan sendiri.²⁹ Tindakan ini bagi memastikan penempatan Penasihat Am British di Kerajaan Johor diiktiraf, diperbesar lagi kuasanya dan tidak diganggu oleh Sultan.

Demi memastikan pengawalan terhadap pentadbiran Kerajaan Johor juga, British sedaya upaya memastikan Kerajaan Johor tidak mempunyai hubungan istimewa dengan kuasa asing lain.³⁰ Tindakan ini disebabkan pada tahun 1905, Sultan Ibrahim pernah berhubung dengan seorang Konsul-Jeneral Jerman yang hendak tinggal di Johor Bahru, baginda telah memberitahu kepada pegawai kerajaan bahawa surat permohonan meminta keizinan sepertimana yang dimohon oleh Konsul-Jeneral Jerman itu hendaklah dikirimkan kepada baginda, bukannya kepada Gabenor di Singapura.³¹

2. Pengenalan dan Penguatkuasaan Undang-undang Tanah oleh British

Tanah merupakan salah satu peruntukan sivil dan perbincangannya banyak terkandung dalam kitab Majalah Ahkam Johor. Sejak akhir 1908, tanah merupakan perkara yang paling penting bagi pihak

²³ J. De V. Allen (1972), “Johore 1901-1914: The Railway Concession: The Johore Advisory Board: Swettenham’s resignation and the first General Adviser,” *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, Vol. 2, No. 222, h. 27.

²⁴ Fasal 30 Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor (1895).

²⁵ M.A. Fawzi Basri (1972), “Daerah Batu Pahat: (1880-1917) Satu Kajian Rengkas Mengenai Perkembangan Pentadbiran Daerah-daerah dalam Negeri Johor,” *JEBAT: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies*, Vol 2, h. 82.

²⁶ Buyong Adil (1980), *Sejarah Johor*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, h. 316.

²⁷ Buyong Adil (1980), *Sejarah Johor*, h. 326.

²⁸ Buyong Adil (1980), *Sejarah Johor*, h. 327.

²⁹ Buyong Adil (1980), *Sejarah Johor*, h. 327.

³⁰ Zainal Abidin Abdul Wahid (1990), “Kerajaan Melaka dalam Hubungan Antarabangsa,” *J JEBAT: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies*, Vol 18, h. 72.

³¹ Buyong Adil (1980), *Sejarah Johor*, h. 306.

British semasa penguasaan mereka di Johor. Justeru, pada tahun 1910, British telah menguatkuasa prinsip berkenaan tanah dengan memperkenalkan undang-undang mereka dikenali Enakmen Tanah Johor dan segala persoalan undang-undang tanah di kerajaan itu akan dibicarakan di Mahkamah Tinggi. Dalam Enakmen Tanah Johor 1910, enakmen ini membahaskan tanah sebagai “*State Land*” iaitu semua urusan tanah di Johor yang digunakan untuk tujuan awam, sewaan, diduduki secara sah dan perlucutan hak ke atas tanah terangkum di dalam undang-undang British ini.³² Misalnya, pada tahun 1913, sebanyak 537 transaksi berbanding 405 pada tahun 1912 berkenaan pendaftaran tanah mengikut peruntukan dalam Enakmen Tanah Johor.³³ Peningkatan ini menunjukkan British menguatkuasakan undang-undang tanah dengan menyeluruh bertujuan menguasai tanah negeri itu dan telah dipraktikkan di mahkamah-mahkamah.

Mahkamah Rayuan dan Mahkamah Tinggi Johor telah merujuk Enakmen Tanah Johor 1910 sebagai panduan dalam perbicaraan berbanding Majalah Ahkam Johor. Dalam kes Rayuan *Tan Ah Boon v The State of Johore* di Mahkamah Rayuan, permohonan Perayu iaitu Tan Ah Boon terhadap pendudukan tanah di Jeram Batu, Johor yang didudukinya dan telah diusahakan tanaman sejak tahun 1917 telah dibuat lelongan awam akibat gagal membayar sewa mulai tahun 1929 hingga 1930. Justeru, hakim telah merujuk kepada enakmen tersebut bahawa pemberian tanah mestilah dalam bentuk yang dimeterai dan hendaklah didaftarkan.³⁴ Maka Mahkamah Rayuan telah menolak permohonan beliau. Ini membuktikan bahawa segala pemilikan dan sewaan tanah di Johor hendaklah didaftarkan di bawah peruntukan enakmen tersebut.

Dalam Majalah Ahkam Johor, undang-undang berkaitan dengan jual beli tanah dibincangkan dalam Perkara 221 Fasal Yang Ketiga iaitu “sebagaimana yang telah sah berjual tanah yang dihindangkan dengan ukuran kaki atau hasta atau depa, sahlah jua jual akan dia dengan semata-mata ditentukan sempadannya.”³⁵ Hampir setiap Fasal undang-undang dalam kitab ini membincangkan prinsip tanah seperti jadual di bawah:

Jadual 1. Perbincangan tentang tanah dalam Majalah Ahkam Johor

Fasal	Perkara	Penerangan
454	Sewaan Tanah	Lazim pada menyewa atau memajakkan tanah-tanah kebun itu dinyatakan perkataan bagi sesuatu yang disewa atau dipajakkan itu serta menentukan masanya. Maka jika menyewa tanah kerana hendak berladang lazim dinyatakan apa-apa yang hendak diladangkan dalamnya atau menyatakan atas umum apa-apa kehendak atau pilihan yang menyewa hendak bertanam dalam bumi itu
1020	Bangunan dan Pokok Mengikut Tanah	Bangunan dan Pokok mengikut tanah, jikalau berjual tanah yang dimiliki serta apa-apa juga yang ada di atasnya daripada pokok-pokok dan bangunan-bangunan nescaya berlakulah <i>Shuf'ah</i> pada pokok-pokok dan bangunan-bangunan itu jua kerana mengikut tanah itu. Adapun apabila berjual pokok-pokok dan bangunan-bangunan sahaja, nescaya tiada boleh berlaku padanya <i>Shuf'ah</i>
1216	Pampasan Tanah	Pampasan Tanah, bila-bila dihajatkan boleh diambil dengan titah perintah Sultan tanah atau sebagainya yang dimiliki oleh siapa-siapa juga dengan harganya kerana jalan raya, tetapi tiada boleh diambil daripada tangan yang punya itu selagi belum dibayar tunai harganya
1217	Pembelian Tanah Lebihan	Pembelian Tanah Lebihan, harus seseorang itu boleh mengambil tanah yang lebih di tepi jalan raya dengan kebenaran Kerajaan dan dengan membayar harga yang dipatutkan dan dihubungkan tanah itu kepada rumahnya, yang demikian pada ketika tiada memberi mudarat bagi orang yang lalu lalang jalan itu

Sumber: Majalah Ahkam Johor (1913)

³² Enactment No. 2 of 1910 (1910), An Enactment to Consolidate and Amend the Law Relating to Land, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

³³ Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri Johor (1913), Johore Annual Report 1913, 31 Disember, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

³⁴ *Tan Ah Boon v The State of Johore* (1935), 1 MLJ 149.

³⁵ Majalah Ahkam Johor (1913), h. 53.

Ini menunjukkan bahawa Majalah Ahkam Johor banyak membincangkan prinsip undang-undang dan perihal tanah dengan penjelasan yang mendalam beserta hukum Islam. Namun begitu, rujukan terhadap Enakmen Tanah Johor 1910 lebih mendominasi untuk kegunaan dalam mahkamah Johor berbanding merujuk kepada Majalah Ahkam Johor dalam kalangan hakim ketika itu.

Selain itu juga, majistret berbangsa British tidak mengiktiraf undang-undang Islam sebagai undang-undang Kerajaan Johor dalam membicarakan tuntutan tanah. Hal ini dapat dibuktikan dalam kes *Patimah binte Hanis v Haji Ismail bin Tamim* (1939), berkenaan tuntutan ganti rugi setelah bercerai berjumlah \$800 terhadap sebahagian tanah yang dimiliki pasangan ini sebelum perceraian dan tuntutan ini dibuat berdasarkan undang-undang Islam. Hakim Majistret tersebut menyatakan undang-undang Islam merupakan undang-undang asing dan mahkamah menolak permohonan ini. Ketika kes ini kemudiannya dibawa ke Mahkamah Rayuan, Hakim J. Mills menyatakan bahawa undang-undang Islam adalah sebahagian daripada undang-undang Kerajaan Johor. Keputusan ini bersesuaian dengan keputusan Mahkamah Rayuan di Negeri-negeri Melayu Bersekutu.³⁶ Ini menunjukkan bahawa hakim dan majistret yang dilantik British bercanggah pendapat berkenaan persoalan tanah dan mendatangkan kekeliruan dalam kalangan masyarakat Islam di Johor samada hakim-hakim lantikan British tersebut merujuk kepada undang-undang Islam atau sebaliknya.

British juga telah menggubal suatu enakmen dikenali Enakmen Larangan Tanah Wakaf tahun 1911 yang melarang tanah wakaf bagi orang-orang Islam di Kerajaan Johor. Dijelaskan dalam Enakmen No. 11 telah memperuntukkan bahawa semua urusan tanah yang berkaitan dengan tanah wakaf adalah terbatal dan tidak sah kecuali sebelum penguatkuasaan enakmen ini. Mana-mana individu yang mengaku sebagai pemilik tanah wakaf tersebut hendaklah mendapatkan perintah dari mahkamah. Mahkamah yang membicarakan perihal tanah wakaf ini diletakkan di bawah bidang kuasa Mahkamah Tinggi.³⁷ Misalnya pada 19 November 1905, terdapat satu kes berkenaan perjanjian antara Toh Kow Ee dari Kukub dengan Syed Mohamed bin Ahmad al-Sagoff dari Singapura terhadap sebuah tanah wakaf. Tuntutan tersebut dibicarakan di hadapan Hakim di Mahkamah Tinggi Johor Bahru. Dalam tuntutan ini, tanah wakaf tersebut telah diusahakan untuk penanaman pokok getah, kelapa, sirih dan sebagainya di sekitar daerah Pontian Besar, Kukub, Johor oleh Toh Kow Ee. Justeru, disebabkan ianya bakal dijual, Mahkamah Tinggi Johor Bahru telah membenarkan agar tanah wakaf ini dilelong.³⁸

Selain itu, pada 26 Ogos 1933, tanah milik Syed Husin Salim al-Attas di Jalan Wadi Hana, Kampung Tebrau, Johor Bahru hendak diwakafkan oleh beliau untuk mendirikan masjid, surau atau sekolah. Namun begitu, disebabkan undang-undang melarang dan membatalkan wakaf, usaha beliau terhalang dan Yang Dipertua Agama Johor terpaksa memaklumkan perkara tersebut dalam Mesyuarat Majlis Agama pada 28 November 1933.³⁹ Larangan pengiktirafan terhadap tanah wakaf yang diperkenal British ini bertentangan dengan Fasal 1019 Majalah Ahkam Johor, iaitu bahawa tiada larangan untuk berwakaf bagi orang Islam di Johor dan harga pada tanah yang diwakafkan itu mestilah ditentukan terlebih dahulu dan tiada perubahan.⁴⁰ Tambahan pula, Bahagian Wakaf mula diperkenalkan pada tahun 1895 dan dikelola oleh Sultan Johor.⁴¹ Tujuan penubuhan Bahagian Wakaf untuk merealisasikan pembangunan sosio-ekonomi orang Islam seperti memajukan tanah, membina bangunan dan kediaman, masjid, sekolah agama, perkuburan Islam dan pertubuhan anak yatim.⁴² Setakat tahun 1947, tanah wakaf untuk membina masjid, surau, sekolah dan tanah berkuburan bagi orang Islam di Johor dan daerahnya berjumlah 853 tempat dengan keluasannya sebanyak 1197 ekar sahaja.⁴³ Ini menunjukkan British mengawal semua urusan tanah mengikut prinsip "*State Land*" yang diperkenal mereka.

Kedua penggubalan undang-undang berkaitan tanah iaitu Enakmen Tanah Johor tahun 1910 dan Enakmen Larangan Tanah Wakaf tahun 1911, telah menghadkan urusan orang Islam terutamanya

³⁶ *Patimah binte Hanis v Haji Ismail bin Tamim* (1939), 1 MLJ 134, h. 1-2.

³⁷ Enactment No. XI of 1911 (1911), An Enactment to Prohibit Certain Dispositions of Land, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

³⁸ S. Noah Alhabshee (1915), Civil Suit No. 13/15. Public Auction Sale, Rubber, Coconut and Betelnut Plantations by Order of the Supreme Court of the State of Johore, *Malay Tribune*, 24 Disember, h. 3.

³⁹ P.M. 17/33 (1933), Syed Husin Salim Alatas Hendak Mewakafkan Sekeping Tanahnya di Jalan Wadi Hana Kampung Tebrau Johor Bahru kerana Surau dan Undang-undang Bilangan 11 Tahun 1911 Melarang dan Batalkan Wakaf, Johor Bahru: Arkib Negara Malaysia Cawangan Negeri Johor.

⁴⁰ Majalah Ahkam Johor (1913).

⁴¹ Noh Gadot, Nurul Syuhada Yahya & Mohd Rilizam Rosli (2019), "Konsep Saham Wakaf Johor dan Perkembangannya di Malaysia," *Journal of Fatwa Management and Research*, Vol 16, No. 2, h. 3.

⁴² Laman Web Rasmi Majlis Agama Islam Negeri Johor, <https://www.majj.gov.my/wakaf> [25 Jun 2021].

⁴³ J/KAD2 (1947), Penyata Tahunan Jabatan Ugama Johor, Johor Bahru: Arkib Negara Malaysia Cawangan Negeri Johor.

dalam urusan tanah sedangkan prinsip undang-undang tanah banyak diperuntukan dalam Majalah Ahkam Johor. Hal ini kerana, British beranggapan bahawa tanah merupakan suatu urusan penting yang perlu dikawal penggunaannya terhadap orang Melayu dan ini salah satu usaha penguasaan sepenuhnya pihak British. Selepas penguatkuasaan peraturan tanah pada tahun 1910, pembangunan tanah khususnya pembukaan kebun kecil dan ladang getah dan pengeluarannya di Johor berkembang dengan pesat. Ramai pembeli tanah dari Jepun, China dan Eropah memohon tanah baharu untuk membuka ladang getah seluas-luasnya. Dalam enam bulan pertama pada tahun 1910, sudah ada 250,000 ekar tanah ladang getah yang telah dibuka oleh mereka.⁴⁴

Selain itu, urusan tanah ditadbir oleh pegawai-pegawai yang dilantik seperti Pemungut Hasil Tanah di setiap daerah dan penghulu ditugaskan menyampaikan maklumat pentadbiran serta mengawal peraturan tanah agar dipatuhi orang ramai. Pegawai British inilah yang mencorakkan pentadbiran dan menyusun pembangunan tanah di Johor.⁴⁵ Selain itu juga, British melaksanakan hukuman terhadap orang Melayu yang didakwa menceroboh hutan bertujuan aktiviti pertanian. Misalnya pada tahun 1918, mahkamah telah menghukum Husin bin Ahmad iaitu Naib Penghulu Sungai Klicap, Batu Pahat tiga bulan penjara atas kesalahan memberi suatu kebenaran kepada penduduk di daerahnya menebang hutan dan bercucuk tanam, sedangkan beliau mempunyai tauliah kebenaran dari kerajaan.⁴⁶

Penguasaan tanah oleh pihak British di Johor lebih mengutamakan pengeluaran getah terhadap tanah-tanah yang disewa. Misalnya pada tahun 1913, kejatuhan harga getah telah memberi kesan kepada penanaman lain dan British tidak berpuashati dengan situasi ini kerana hanya meningkat sebanyak \$28,551 sahaja keuntungan yang dicapai daripada pengeluaran getah.⁴⁷ Berdasarkan rekod ini, sememangnya British mementingkan kawalan penggunaan tanah terhadap rakyat Johor dan membuka tanah baharu untuk memberi peluang kepada orang luar bertujuan meningkatkan aktiviti penanaman getah. Didapati bahawa Enakmen Tanah Johor 1910 dipraktikkan di Johor sehingga tahun 1970 walaupun Tanah Melayu telah mencapai kemerdekaan pada tahun 1957.⁴⁸ Ini menunjukkan pengaruh British masih wujud terutamanya berkaitan undang-undang yang melibatkan tanah.

3. Ahli dalam Majlis Mesyuarat Kerajaan

Tugas utama Majlis Mesyuarat Kerajaan adalah menetapkan asas hukuman undang-undang yang akan dijalankan di mahkamah-mahkamah di Kerajaan Johor.⁴⁹ Hal ini dijelaskan dalam Fasal 49 Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor iaitu:

Adapun pekerjaan-pekerjaan mesyuarat kerajaan itu iaitu terutamanya raja dan Jemaah menteri dalam hal-hal mentadbirkan negeri dan rakyat iaitu seperti membuat dan menjadikan membetul dan menambah atau meminda akan undang-undang dan aturan daripada segala jenis dan rupa melainkan undang-undang agama dan hukum syarak. Dan memikirkan hal membuka negeri dan mengerjakan imarah negeri dan memberi ikhtiar-ikhtiar yang banyak bagi menerbitkan hasil dan menambah akan perniagaan dan membaiki hal-hal kedudukan rakyat serta mengadakan syor bagi mengekalkan aman dan negeri dan daerah takluk jajahan Johor dan memanjangkan muhibbah dan perdamaian dengan kerajaan-kerajaan asing⁵⁰

Berdasarkan fasal di atas, tugas utama Ahli Mesyuarat Kerajaan hendaklah mentadbir wilayah kerajaan dengan menggubal dan meminda undang-undang selain daripada undang-undang Islam atau hukum Syarak. Jika difahami, Majalah Ahkam Johor tidak termasuk daripada kategori undang-undang yang dipinda di bawah fasal ini kerana peruntukan yang terdapat dalam Majalah Ahkam Johor merupakan undang-undang Islam atau hukum syarak. Kelonggaran yang terdapat dalam pindaan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor telah memberi ruang kepada pegawai-pegawai bukan Islam dan bukan berbangsa

⁴⁴ Buyong Adil (1980), *Sejarah Johor*, h. 323.

⁴⁵ Md Akbal Abdullah (2012), "Sejarah Pentadbiran dan Pembangunan Tanah di Negeri Johor dari tahun 1900 hingga 1970," Tesis Dr Falsafah, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia. h. 13.

⁴⁶ Setiausaha Kerajaan Johor (1918), Mahkamah Telah Menghakimkan Di Atas Husin bin Ahmad, Naib Penghulu Sungei Klichap, Batu Pahat 3 Bulan Jail Kesalahan Memberi Suatu Kebenaran Kepada Orang2 Menebang Hutan Kerajaan Membuat Kebun. Ia Bertanya Adakah Surat Tauliah Dikurniakan Oleh Kerajaan Kepadanya Jadi Naib Itu Supaya Diambil Balik Saperti Suratnya, Johor Bahru: Arkib Negara Malaysia Cawangan Negeri Johor.

⁴⁷ Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri Johor (1913), *Johore Annual Report 1913*, 31 Disember, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

⁴⁸ Md Akbal Abdullah (2012), "Sejarah Pentadbiran dan Pembangunan Tanah di Negeri Johor dari tahun 1900 hingga 1970," h. 14.

⁴⁹ Buyong Adil (1980), *Sejarah Johor*, h. 290.

⁵⁰ Fasal 49 Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor (1895).

Majalah Ahkam Johor: Sumbangannya dalam Perkembangan Islam di Johor pada Akhir Abad ke 19
Melayu menjadi ahli dalam Majlis Mesyuarat Kerajaan. Berdasarkan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor 1895 pada Fasal 47 menyatakan:

Tidak diwajibkan ahli-ahli Mesyuarat Kerajaan itu semuanya daripada bangsa Melayu atau Igama Islam akan tetapi diwajibkan semuanya daripada rakyat Johor⁵¹

Fasal 47 di atas adalah berkenaan dengan syarat lantikan Ahli Mesyuarat Kerajaan mesti dari kalangan rakyat Johor. Fasal ini turut mengecualikan Islam dan bangsa Melayu sebagai salah satu syarat lantikan Ahli Mesyuarat Kerajaan Johor dalam menentukan pensyarahan pada tahun 1895 adalah berasaskan pada keadaan dalam kerajaan. Keadaan yang dimaksudkan adalah bersesuaian dengan fungsi ahli mesyuarat sebagai penggubal undang-undang. British juga terlibat secara langsung dengan penggubalan UTKJ. Misalnya firma guaman *Rodyk and Davidson*. Selain itu juga *Johor Advisory Board* merupakan salah satu badan yang menunjukkan penglibatan British dalam pentadbiran kerajaan.⁵²

Penguasaan British dalam Majlis Mesyuarat Kerajaan lebih terserlah setelah D.G. Campbell campur tangan. Pada 19 Mac 1914, D.G. Campbell telah menghantar surat kepada Gabenor Sir Arthur H. Young di Singapura. Dalam surat tersebut, beliau menyatakan hasrat menyusun semula ahli-ahli dalam Majlis Mesyuarat Kerajaan dan ahli-ahli dalam majlis tersebut hendaklah dilantik oleh British bukannya Sultan Ibrahim. Surat tersebut kemudiannya di hantar kepada Setiausaha Tanah Jajahan Inggeris di London.⁵³ Pada 12 Mei 1914, Sultan Ibrahim berkenan meluluskan pindaan agar ditambah Ahli Mesyuarat Kerajaan terdiri daripada kalangan bukan rakyat Johor dan dinamakan sebagai Ahli Tambahan:

Bahawasanya adalah kita dengan fasal yang ke 47 Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor bertarikh 18 haribulan Syawal 1312 bersamaan 14 April 1895 menentukan dan menjadikan iaitu tidak diwajibkan ahli mesyuarat kerajaan semuanya daripada bangsa Melayu igama Islam akan tetapi diwajibkan semuanya daripada rakyat Johor:

Dan bahawasanya pada menjalankan kuasa yang dicadangkan dalam fasal yang ke 64 bagi undang-undang tubuh kerajaan dan dengan syor dan persetujuan mesyuarat kerajaan adalah kita sekarang suka menentukan iaitu bagi tambahan daripada enam belas orang ahli mesyuarat itu bagaimana yang ada tersebut dalam fasal yang ke 46 bagi undang-undang yang tersebut bolehlah dari satu ke satu masa dibenarkan ahli mesyuarat itu daripada lain-lain orang yang tidak daripada rakyat Johor dengan dinamakan "ahli tambahan". [29] Maka sekarang pada menurut dan menjalankan kuasa terhak di atas kita seperti yang tersebut di atas itu adalah kita menentukan iaitu orang-orang yang tersebut itu layak dimasukkan dalam mesyuarat yang tersebut seolah-olah adalah mereka itu seperti rakyat Johor yang tersebut sungguhpun tiadalah terwajib baginya mengangkat sumpah setia kepada raja dan kerajaan tetapi adalah ia dikehendakkan memberi satu akuan yang bertulis akan memberi segala syor fikiran dan ikhtiar dengan hati yang betul dan niat yang baik bagi kesempurnaan dan keuntungan negeri dan rakyat⁵⁴

Pelantikan Ahli Tambahan sebagai ahli dalam Mesyuarat Kerajaan menunjukkan bahawa pegawai yang bukan rakyat Johor diberi peluang menjawat jawatan dalam kerajaan dan keistimewaan ini telah membuka ruang kepada pegawai-pegawai Inggeris agar bersuara dan memberikan pendapat misalnya bidang perundangan dalam Majlis Mesyuarat Kerajaan mengikut kehendak mereka. Justeru, segala arahan Sultan Ibrahim termasuk penggunaan kitab *Majalah Ahkam Johor* tidak diberikan perhatian oleh ahli Majlis Mesyuarat Kerajaan yang kebanyakannya terdiri daripada ahli bukan beragama Islam dan bukan berbangsa Melayu. Ini menunjukkan bahawa fungsi dan penubuhan Majlis Mesyuarat Kerajaan yang berkuasa menggubal undang-undang ketika itu adalah berdasarkan undang-undang Inggeris.⁵⁵

⁵¹ Fasal 47 Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor (1895).

⁵² Hanif Md Lateh @ Junid (2017), Implikasi Hubungan Luar Sultan Abu Bakar Terhadap Penggubalan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor 1312 (1895), Tesis Dr Falsafah, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia. h. 221-222.

⁵³ Buyong Adil (1980), *Sejarah Johor*, h. 332-333.

⁵⁴ Hanif Md Lateh @ Junid (2017), Implikasi Hubungan Luar Sultan Abu Bakar Terhadap Penggubalan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor 1312 (1895), h. 68-69.

⁵⁵ Ahmad Ibrahim & Mahmud Saedon Awang Othman (1988), *Ke Arah Islamisasi Undang-undang di Malaysia*, Kuala Lumpur: Yayasan Dakwah Islamiah Malaysia, h: 15.

4. Penguasaan Jawatan Hakim dalam Kalangan Pegawai Inggeris

Pengaruh penguasaan Pegawai Inggeris dalam sistem kehakiman di Kerajaan Johor bermula pada tahun 1912 apabila M.H. Whitley mendesak Kerajaan British supaya melantik lebih ramai pegawai Inggeris mengambil bahagian dalam mahkamah dan supaya proses mahkamah diuruskan oleh pegawai Inggeris yang dipercayai serta ada “pengaruh menguasai.”⁵⁶ Menurut rekod-rekod Kerajaan Johor, terdapat pegawai Inggeris yang dilantik memegang jawatan teratas dalam sistem kehakiman Kerajaan Johor. Misalnya pada 30 Mei 1912, John Charles Sugars dilantik sebagai Hakim di Mahkamah Tinggi dan Penasihat Undang-undang Kerajaan Johor. Manakala, para pegawai Melayu dan beragama Islam hanya menjawat jawatan rendah dalam sistem kehakiman dan perundangan di Johor ketika itu. Misalnya, pada tahun 1912, Syed Abdulrahman Omar dan Inche Awang Ali dilantik sebagai Penolong Pendaftar untuk Mahkamah Tinggi di Muar, Ungku Mansor Ungku Ahmad sebagai Majistret Kelas Pertama di Daerah Batu Pahat, Inchi Omar Endot dilantik sebagai Majistret Kelas Ketiga bagi daerah Kota Tinggi dan Wan Hussain Endot sebagai Majistret Kelas Ketiga daerah Kukub.⁵⁷

Pada tahun 1913, terdapat lebih ramai majistret dalam kalangan bangsa Melayu menjawat jawatan sebagai Majistret Kelas Ketiga. Antaranya Inchi Ahmad Abu Bakar, Syed Abdullah Mahindan, Inchi Mohamed Yasin Ahad, Haji Ismail Haji Suleiman, Inchi Mohamed Salleh Ali, Inchi Jaffar Hussain dan Inchi Abdullah Abdul Rahman.⁵⁸ Hal ini membuktikan bahawa British menguasai sistem perundangan dan kehakiman di Kerajaan Johor sebelum pelaksanaan Majalah Ahkam Johor. Tindakan ini telah memudahkan British menguasai keseluruhan sistem kehakiman dan perundangan Kerajaan Johor dengan memperkenalkan undang-undang mereka. Majistret dan hakim berbangsa Melayu ketika itu terpaksa merujuk dan berpandukan undang-undang yang diperkenalkan British antaranya *Indian Penal Code*. Misalnya, dalam prosiding mahkamah di hadapan Hakim Tunku Omar yang merujuk seksyen 457 *Indian Penal Code* terhadap tuntutan oleh Lim Ah Siang iaitu seorang peniaga terkenal yang membawa tindakan saman terhadap Kerajaan Johor. Tuntutan peniaga tersebut bertujuan mendapatkan semula sejumlah wang jaminan sebanyak \$60,000 setelah Kerajaan Johor mengarahkan pengurangan sewaan ladang candu miliknya.⁵⁹ Berdasarkan Enakmen No. 15 tahun 1914, Mahkamah Tinggi berkedudukan lebih atas berbanding Mahkamah Majistret dan Mahkamah Kadi seperti hierarki di bawah:

Rajah 1. Hierarki Mahkamah Johor pada Tahun 1914

Sumber: Enakmen No. 15 tahun 1914, Enakmen untuk Meminda Undang-undang yang berkaitan dengan Perlembagaan dan Kuasa Mahkamah Sivil dan Jenayah⁶⁰

Jika diperhatikan pada Rajah 1 di atas, Mahkamah Kadi⁶¹ berkedudukan paling bawah dan ini menunjukkan British memperkecil bidangkuasa Mahkamah Kadi serta mengasingkan perihal permasalahan orang Melayu dan beragama Islam terutamanya dalam pembicaraan rumahtangga seperti perkahwinan dan perceraian. Kadi-kadi yang dilantik hendaklah diperkenan oleh sultan dengan

⁵⁶ Buyong Adil (1980), *Sejarah Johor*, h. 330.

⁵⁷ Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri Johor (1912), *Johore Government Gazette* 1912, 30 Mei, Vol 2, No. 5, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

⁵⁸ Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri Johor (1913), *Johore Government Gazette* 1913, 25 April, Vol 3, No. 2, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

⁵⁹ Anon (1910), “A Johore Case,” *The Straits Times*, 11 April, h. 8.

⁶⁰ K.C. David (1926), *The Laws of Johore (Revised Edition) Compiled by W. Pryde (Legal Adviser) Volume One 1910-1917*, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

⁶¹ Ketika Johor diperintah tentera Jepun, Mahkamah Kadi telah ditukar nama kepada Mahkamah Syariah. Aturan Menjalankan Bicara Mahkamah Syariah di dalam Perkara yang Berkenaan dengan Hal Ehwal Alsaksiah, 2603 (1943), Johor Bahru: Jabatan Agama Johor.

diberikan tauliah setelah berjaya memenuhi kriteria seperti lulus dalam peperiksaan.⁶² Pada tahun 1916, seramai tujuh orang telah lulus dalam peperiksaan untuk menjawat jawatan sebagai Naib Kadi. Antaranya Haji Mohamed bin Haji Mohamed Arshat, Haji Yaakub bin Haji Shahbudin dan Lebai Idris bin Asmanom dari daerah Muar, Abdulrahman bin Gedot dari Batu Pahat, Haji Mohamed Akib bin Haji Abdullah dari Kukup, Haji Mohamed Yatim bin Abdullah dari Kota Tinggi dan Jawi bin Haji Omar dari Segamat.⁶³ Walaupun pelantikan Naib Kadi dan Kadi di bawah perkenan sultan, British juga sedaya upaya mengawal urus tadbir Mahkamah Kadi apabila memperkenalkan Enakmen Pendaftaran Perkahwinan dan Cerai Orang-orang Islam pada 19 September 1914.⁶⁴

British berjaya menggunakan helah dan taktik dengan menasihati Sultan Ibrahim agar mengutamakan pelantikan pegawai Inggeris sebagai hakim di Mahkamah Tinggi bertujuan membicarakan prinsip sivil seperti harta dan tanah, manakala pegawai berbangsa Melayu dan beragama Islam pula menjawat jawatan rendah seperti Majistret, Pendaftar Mahkamah serta kadi di Mahkamah Kadi. Pada tahun 1915, British telah menasihati Sultan Ibrahim agar berkenan untuk melantik pegawai Inggeris menjawat jawatan hakim di Mahkamah Rayuan berdasarkan Enakmen Mahkamah Tahun 1914. Hakim-hakim dari Negeri-negeri Melayu Bersekutu dan Negeri-negeri Selat seperti Mr. J.A.S. Bucknill, Mr. T. de M.L. Braddell, Mr. L.M. Woodward, Mr. L.P. Enden, Mr. P.J. Sproule, Mr. A. Earnshaw dan Mr. J.R. Innes telah dilantik sebagai Hakim Rayuan di Mahkamah Rayuan Johor.⁶⁵ Ini membuktikan bahawa pegawai Inggeris menguasai sistem perundangan negeri itu di peringkat paling atas hierarki mahkamah. Usaha British ini adalah untuk mengawal proses perundangan di mahkamah bawahan seperti Mahkamah Tinggi dan Mahkamah Majistret. Hal ini kerana, British mengamalkan "*Doctrine of Precedent*" iaitu mahkamah yang lebih tinggi adalah mengikat keputusan hakim di mahkamah yang lebih rendah sekiranya hakim tersebut mendengar kes yang sama, misalnya dalam "*The Contract Enactment 1914*" berdasarkan "*Indian Contract Act*" dan digunakan oleh majistret di mahkamah-mahkamah daerah.⁶⁶ Justeru, kesediaan menggunakan kitab Majalah Ahkam Johor sebagai sumber rujukan dalam prosiding mahkamah seperti Mahkamah Tinggi mahupun Mahkamah Majistret adalah amat tipis kerana British menggunakan prinsip doktrin tersebut.

Analisis di atas menunjukkan kemungkinan hakim-hakim di mahkamah tidak merujuk kitab Majalah Ahkam Johor sebagai panduan dalam memberikan keputusan perbicaraan dalam mahkamah. Tambahan pula, perjalanan mahkamah sentiasa diawasi oleh Penasihat Undang-undang dan Penasihat Am yang berbangsa Inggeris. Oleh itu, hakim-hakim yang terdiri daripada anak-anak Melayu di majistret terpaksa tunduk kepada pegawai-pegawai Inggeris yang berpangkat atasan. Sekiranya para pegawai berbangsa Melayu melanggar arahan dan perintah pegawai Inggeris, sudah semestinya mereka akan dikenakan tindakan tatatertib atau diberhentikan kerja. Sultan Ibrahim dalam ucapannya di hadapan Gabenor Singapura yang turut dihadiri oleh para pegawai mahkamah dan majistret menyatakan bahawa semua masyarakat Melayu di negeri itu menzahirkan taat setia kepada British.⁶⁷

Untuk membuktikan pengaruh penguasaan British di mahkamah dalam Kerajaan Johor, penulis tidak menemui sebarang rekod kes di mahkamah Johor yang menggunakan kitab Majalah Ahkam Johor sebagai rujukan rasmi undang-undang melainkan hakim-hakim ketika itu lebih banyak merujuk kepada kes-kes yang berlaku di England dan India. Hal ini menunjukkan pengaruh British menguasai sistem kehakiman Kerajaan Johor.

Walaupun tidak menjadikan Majalah Ahkam Johor sebagai bahan rujukan, namun, terdapat rekod yang menyatakan bahawa terdapat hakim berbangsa Melayu dan beragama Islam membantu hakim bangsa Inggeris dalam perbincangan harta orang Islam, kuasa Sultan dan peranan Baitulmal di Johor. Pada tahun 1919, seorang hakim British bernama Mc Cabe Reay telah menguruskan prosiding kes berkenaan dengan harta peninggalan estet Inche Pah di Johor Bahru dianggarkan bernilai \$100,000 dan kes itu dikaitkan dengan Baitulmal di Johor yang merupakan sebuah badan yang berautoriti dan diberikan

⁶² Enactment No. 15 of 1914 (1914), Courts of Kathis and Assistant Kathis, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

⁶³ J/KAD2 1624/1918 (1918), Mengirimkan List Nama Orang-orang yang Dipohonkan Tauliah Naib Kadi telah Lulus dalam Peperiksaan Mufti dan Perkenan Kebawah Duli Yang Maha Mulia, Johor Bahru: Arkib Negara Malaysia Cawangan Negeri Johor.

⁶⁴ Enactment No. 15 of 1914 (1914), An Enactment to Provide for the Registration of Marriages and Divorces of Muhammadans, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

⁶⁵ G.A. 239/1915 (1915), Form of Warrant of Gazette Notification of Appointment of Judges of the F.M.S. and S.S. To Be Judges of the Johore Court of Appeal, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

⁶⁶ Abd. Jalil Borham (2002), *Majalah Ahkam Johor: Latar Belakang, Pelaksanaan dan Komentari*, h. 126.

⁶⁷ Anon (1916), "Johore Festivities," *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 12 Mei, h. 12.

kuasa oleh Sultan Johor berkenaan menguruskan harta orang Islam. Dalam kes ini timbul persoalan waris yang berhak mendapat harta pusaka Inche Pah yang belum habis mengikut hak perwarisan dalam Islam.⁶⁸ Justeru, Pejabat Penasihat Am telah memohon kepada Pejabat Setiausaha Kerajaan untuk mencadangkan nama hakim yang beragama Islam kerana timbul persoalan berkenaan dengan hukum syarak dalam kes tersebut. Baginda Sultan berkenan melantik Ungku Omar bin Ahmad sebagai hakim di Mahkamah Tinggi mulai tarikh 7 Jun 1919 tertakluk di bawah seksyen 5 Enakmen Mahkamah tahun 1914.⁶⁹

Arahan ini digazetkan dalam Warta Kerajaan Johor. Pelantikan Ungku Omar bin Ahmad sebagai hakim khas bertujuan membantu memberikan keputusan kes tersebut. Dalam keputusan kes ini, mahkamah mengesahkan Baitulmal sebagai sebuah badan berautoriti menguruskan harta orang Islam di Kerajaan Johor. Mahkamah juga mengarahkan agar separuh daripada keseluruhan harta pusaka Inche Pah binti Abdullah (yang telah meninggal dunia) diserahkan kepada Baitulmal, iaitu baki yang belum dibelanjakan oleh anak perempuannya bernama Ayesha, dan setelah dipotong sejumlah wang yang munasabah untuk perbelanjaan pengebumian si mati.⁷⁰

Berdasarkan perbincangan di atas, pelantikan hakim Inggeris mendatangkan masalah bagi masyarakat Islam di Johor kerana hakim yang dilantik itu bukan beragama Islam malah tidak memiliki pengetahuan berkenaan undang-undang Islam atau hukum Syarak, bidangkuasa atau tugas Baitulmal dan kuasa sultan sebagai ketua agama Islam bagi Kerajaan Johor turut dipertikai oleh mereka. Situasi ini menyebabkan mahkamah Johor terpaksa melantik secara khas hakim berbangsa Melayu seperti dalam kes tuntutan estet Inche Pah untuk membantu memberikan keputusan atau penghakiman. Perkara ini sebenarnya bertentangan dengan Fasal ke 1800 dalam Majalah Ahkam Johor: “Adalah hakim itu wakil daripada pihak Sultan, kerana menjalankan kerja-kerja yang kena mengena dengan bicara dan hukumannya”

Maka, sewajarnya kes tersebut dikendalikan oleh hakim yang dilantik sultan iaitu beragama Islam bukannya hakim berbangsa Eropah yang tidak mengetahui langsung undang-undang Islam. Pelantikan Ungku Omar bin Ahmad membuktikan bahawa keperluan hakim-hakim berbangsa Melayu dan beragama Islam masih diperlukan dan dirujuk ketika itu.

5. Keterlewatan Penterjemahan Majalah Ahkam Johor ke Bahasa Melayu dan Aksara Jawi

Terjemahan Majalah Ahkam Johor dalam bahasa Melayu yang dilaksanakan oleh Jabatan Agama Johor pada tahun 1913 sebenarnya sudah lewat kerana terdapat banyak rujukan undang-undang telah digunakan dalam bahasa Inggeris sejak pengaruh British semakin meluas pada akhir abad ke 19. Malah, teks-teks perjanjian yang ada dalam bahasa Melayu hanya dalam bentuk terjemahan dan tidak mempunyai kuasa atau kewibawaan. Misalnya, Tambahan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor pada 17 September 1912 menggunakan teks bahasa Inggeris sebagai teks rasmi walaupun terdapat terjemahannya dalam bahasa Melayu.⁷¹

Pada tahun 1916, Pejabat Penasihat British Johor telah memohon salinan *Penal Code* dari Pejabat Penasihat British Kedah dan pihak Pejabat Penasihat Johor tidak menterjemahkan undang-undang tersebut ke dalam bahasa Melayu.⁷² Selain itu, teks Enakmen Tanah Johor tahun 1910 juga menggunakan bahasa Inggeris dan tidak diterjemahkan ke bahasa Melayu. Perkara ini memberi kesan terhadap penggunaan Majalah Ahkam Johor sebagai teks undang-undang bahasa Melayu dan aksara Jawi sepenuhnya.

Bahasa Melayu semakin dipinggirkan untuk digunakan sebagai dokumentasi perundangan yang rasmi di Kerajaan Johor. Usaha terjemahan Majalah Ahkam Johor ini walau bagaimanapun menjadi sepi apabila ramai kalangan hakim yang dilantik oleh Kerajaan Johor atas nasihat British sejak tahun 1910 tidak mahir berbahasa Melayu dan tidak mahir memahami aksara Jawi. Justeru, menjadi masalah kepada hakim tersebut untuk merujuk Majalah Ahkam Johor. Kebarangkalian mereka tidak memahami

⁶⁸ Anon (1919), “Bait-ul-mal. Interesting Judgment on Mohammedan Law Point,” *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 16 Disember, h. 12.

⁶⁹ G.A. 368/1919 (1919), Appointment of Ungku Omar as Judge of the Supreme Court, Procedure in Court When Questions of Muhammadan Law Arise, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

⁷⁰ Anon (1919), “Bait-ul-mal. Interesting Judgment on Mohammedan Law Point,” h. 12.

⁷¹ Amat Juhari Moain (2009), *Sejarah Perancangan Bahasa Melayu di Negeri Johor*, h. 60.

⁷² Fadilah Zaini & Kamaruzaman Yusoff (2016), *Sejarah Awal Pentadbiran Agama Islam di Johor*, h. 13-14.

kedua-dua bahasa dan tulisan tersebut, kerana hampir kesemuanya dokumen perundangan menggunakan bahasa Inggeris termasuk undang-undang yang berkaitan dengan orang Islam seperti Enakmen Penetapan Undang-undang Orang Islam Tahun 1919.

6. Pindaan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor 1895

Pindaan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor yang dilakukan pada 1908 oleh Sultan Ibrahim sebenarnya adalah syor oleh C.B. Buckley iaitu penasihat baginda sultan dan dengan persetujuan semua ahli-ahli Majlis Mesyuarat Kerajaan dengan alasan agar kandungan undang-undang itu sesuai dengan perkembangan kerajaan itu yang sedang menghadapi pemodenan mengikut zaman.⁷³ Pindaan tersebut dikenali sebagai “Tambahkan Undang-undang Tubuh Kerajaan Bagi Hijrah 1326 Bersamaan dengan Tahun 1908 bertarikh 22 April 1908.”⁷⁴

Bagi mengaitkan pindaan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor ini dengan pengaruh penggunaan *Majalah Ahkam Johor*, penulis membincangkan kandungan fasal-fasal yang berkaitan dengan fungsi mahkamah. Peranan dan fungsi mahkamah ketika itu adalah bersifat bebas dan tidak dicampuri oleh mana-mana kuasa luar seperti arahan sultan atau Menteri. Hal ini dibuktikan dalam Fasal 2 Tambahan Undang-undang Tubuh Kerajaan yang menjelaskan bahawa:

Oleh tersangatlah wajib suatu perjalanan yang betul bagi keadilan dan bagi pekerjaan nyawa kemerdekaan dan harta bagi tiap-tiap orang maha hakim-hakim dan pengadil-pengadil hendaklah semata-mata merdeka dirinya daripada sebarang asuhan yang datang terus atau tiada terus padanya supaya menyempurnakan pekerjaan yang patut dijalankan dengan adil jika tidak demikian nescaya tiadalah boleh berlaku keadilan atau kepercayaan rakyat pun tiadalah membentuli atau pekerjaan menjalankan undang-undang (*Law*) itu dengan sepatutnya. Tiadalah boleh Sultan atau barangsiapa daripada menteri-menterinya memberi kepada mereka itu (hakim-hakim atau pengadil-pengadil) dalam sebarang perkara yang ada di hadapan mahkamah⁷⁵

Berdasarkan kepada Fasal 2 di atas, segala urusan yang berkaitan dengan mahkamah terletak di bawah penguasaan hakim dan pegawai mahkamah sahaja dan sultan tidak dibenarkan mencampuri urusan mahkamah.⁷⁶

Misalnya dalam kes *Wong Ah Fook v State of Johore*, sultan tidak boleh mencampuri urusan mahkamah tertakluk kepada peruntukan fasal ini yang kemudiannya dikuatkuasakan di bawah Seksyen 392 Kanun Prosedur Sivil bahawa mahkamah adalah berwibawa untuk menyatakan kesahihan tindakan eksekutif sultan. Dalam kes rayuan ini, rentetan daripada perjanjian konsesi tanah antara Sultan Johor, Sultan Abu Bakar dengan Wong Ah Fook. Baginda sultan telah memberikan hak konsesi selama 99 tahun ke atas Kampung Ah Fook untuk tujuan ekonomi selari dengan usaha kerajaan Johor yang mula memajukan ekonomi Johor sejak tahun 1879.

Disebabkan surat bertarikh 28 Disember 1908 dari Setiausaha Kerajaan Negeri yang mengarahkan larangan terhadap penduduk bukan rakyat Johor dibenarkan berurusan di kawasan tersebut. Justeru Wong Ah Fook memohon agar Kerajaan Johor memberikan konsesi tanah yang ditandatangani pada tahun 1892 itu diberikan kepadanya secara mutlak dan arahan oleh baginda dan mahkamah sebelumnya hendaklah dibatalkan kerana telah dibayar sewa dan persetujuan perjanjian berlaku dalam tempoh antara tahun 1908 hingga 1914. Terdapat perbincangan *Ikraha* atau Paksaan dalam persetujuan yang ditandatangani antara Wong Ah Fook dengan sultan, namun begitu, rujukan tersebut bersandarkan kepada undang-undang Islam tulisan Syed Ameer Ali⁷⁷, bukannya *Majalah Ahkam Johor*.

Pengkaji berpendapat, perbincangan *Ikraha* dalam perjanjian konsesi tanah ini adalah bersumberkan *Majalah Ahkam Johor* kerana kitab itu satu-satunya yang dirujuk oleh Mufti atas arahan Sultan Abu Bakar dalam setiap persoalan undang-undang Islam di kerajaan itu termasuk perbincangan peruntukan tanah. Tambahan pula, rujukan yang diperoleh pengkaji adalah sumber British, hakim Inggeris tersebut

⁷³ Buyong Adil (1980), *Sejarah Johor*, h. 317.

⁷⁴ Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor berserta Tambahan Sehingga 1914 (1914), Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

⁷⁵ Fasal 2 Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor berserta Tambahan Sehingga 1914 (1914).

⁷⁶ Mahkamah yang dimaksudkan dalam Fasal 2 di atas adalah Mahkamah Tinggi dan Mahkamah Majistret.

⁷⁷ *Wong Ah Fook v State of Johore* (1937) 1 MLJ 128, h. 2-11.

merujuk kepada sumber Syed Ameer Ali. Jika diteliti, terdapat perbincangan *Ikraah* atau Paksaan dalam Kitab Yang Kesembilan dalam Bab Yang Kedua Majalah Ahkam Johor iaitu “Pada Menyatakan Beberapa Masalah Yang Bergantung Dengan *Ikraah* (Paksa).”

Dalam kandungan keputusan kes ini, hakim Mr. J.A.S. Bucknill, Mr. T. de M.L. Braddell dan Edmonds JJ menyatakan bahawa Fasal 58 Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor tidak menyatakan tentang undang-undang Islam atau *Muhammedan Law*⁷⁸: “*The Constitution of 1895, to which further reference will be made later, enacts in clause LVIII: “All the laws and customs of the country shall be carried out and exercised with justice and fairness by all the Courts of Justice and by all Officers and servants of the State” There is no mention of the Muhammedan Law there*”⁷⁹

Dalam keputusan kes ini, kesemua hakim tersebut lebih merujuk kepada undang-undang Inggeris atau *Common Law*, misalnya rujukan kepada kes *Smith v Cuff* oleh Hakim bernama Ellenborough.⁸⁰ Ini menunjukkan juga bahawa kedudukan agama Islam di Kerajaan Johor dalam Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor dan kuasa Sultan Johor telah dicabar oleh hakim-hakim lantikan British. Usaha ini juga menjejaskan pelaksanaan kitab Majalah Ahkam Johor sebagai sebuah perundangan Sivil Islam yang sepatutnya dipraktikkan di mahkamah-mahkamah Johor.

British juga telah menghadkan bidang kuasa sultan dalam memutuskan perkara-perkara yang berkaitan dengan perundangan. Perkara ini diperkukuh dalam Fasal 4 Tambahan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor yang menasihati sultan agar mengikuti segala nasihat British berkaitan undang-undang demi keselamatan dan keamanan Kerajaan Johor:

Hendaklah sultan membawa dirinya kepada semua rakyat-rakyatnya dengan kelakuan yang hormat dan adil dengan menunjukkan kasih sayang dan timbangan kepada semua mereka itu dan memerintah mengikut undang-undang (*Law*) kerana bukanlah seorang pemerintah yang sebenarnya jika kehendak dan kesukaan hatinya yang memerintah dan bukan undang-undang (*Law*) yang memerintah dan lagi hendaklah memelihara agama Islam yang ada itu serta hak-hak dan kemerdekaan rakyat-rakyat ingatlah yang sultan itu telah dilantik atau tempat yang tinggi itu oleh rakyat-rakyat negeri dengan kepercayaan mereka itu yang ia boleh menyempurnakan harapan mereka itu atasnya⁸¹

Jelaslah, berdasarkan Fasal 4 tersebut, sultan tidak lagi dibenarkan mencampuri perundangan Kerajaan Johor melainkan perkara agama Islam dan adat istiadat Melayu. Sedangkan undang-undang yang diperkenalkan oleh baginda sultan dan usaha Jabatan Agama Johor melalui penggunaan Majalah Ahkam Johor merupakan satu keadilan untuk rakyat Johor. Menurut Dr. Abdul Rani Kamarudin, *Majallah al-Ahkām al-‘Adliyyah* dari Uthmaniyyah merupakan satu undang-undang hak dan kewajiban bertujuan menegakkan keadilan. Ia berperanan menyekat kebebasan setiap anggota masyarakat di samping bertujuan melindungi anggota masyarakat lainnya dari pencerobohan, kekerasan dan ketidakjujuran.⁸²

Penutup

Arahan Sultan Ibrahim untuk menggunakan kitab Majalah Ahkam Johor sebagai panduan dan rujukan hanya dilaksanakan di peringkat Jabatan Agama Johor sahaja iaitu terjemahan oleh Mufti Johor Dato’ Syed Abdul Qadir bin Mohsin al-Attas. Namun begitu, perluasan penggunaan kitab undang-undang muamalat tersebut sebagai salah satu bahan rujukan dalam membuat keputusan oleh majistret dan hakim di mahkamah Kerajaan Johor terhalang setelah British memperkenalkan undang-undang mereka. Tambahan pula, perlantikan D.G. Campbell sebagai Penasihat Am dan mengawal sistem perundangan dan kehakiman kerajaan itu pada tahun 1914 telah menghalang usaha ini. Hampir kebanyakan kes berkenaan perkara sivil di mahkamah Johor yang dirujuk oleh majistret dan hakim bersumberkan undang-undang dari India dan England. Malah, undang-undang Islam pula hanya dihadkan dalam pembicaraan berkenaan kekeluargaan sahaja yang diletakkan di bawah bidangkuasa Mahkamah Kadi.

⁷⁸ Dalam rekod sejarah Johor, British menggunakan istilah “*Muhammedan Law*”, “*Mohammedan Law*” atau “*Mahommedan Law*” yang merujuk kepada undang-undang Islam.

⁷⁹ *Wong Ah Fook v State of Johore* (1937), h. 5.

⁸⁰ *Wong Ah Fook v State of Johore* (1937), h. 9.

⁸¹ Fasal 4 Tambahan Undang-undang Tubuh Kerajaan Bagi Hijrah 1326 Bersamaan dengan Tahun 1908 (1908).

⁸² Abd Rani Kamarudin (2005), *The Relevancy of Preventive Detention in Malaysia*, 6 MLJ xcvi, h. 2.

Majalah Ahkam Johor: Sumbangannya dalam Perkembangan Islam di Johor pada Akhir Abad ke 19
Pelantikan Pegawai British sebagai hakim di Mahkamah Tinggi dan Mahkamah Rayuan serta sebagai Penasihat Undang-undang menunjukkan penguasaan mereka dalam bidang perundangan sehingga menghalang penggunaan kitab *Majalah Ahkam Johor* sebagai panduan dan rujukan.

Rujukan

Abd. Jalil Borham (1997), "Majalat Ahkam Johor Ditinjau dari Aspek Latar Belakang dan Pengaruhnya terhadap Pentadbiran Sistem Muamalat Islam di Negeri Johor," Tesis Dr Falsafah, Bahagian Pengajian Syariah, Universiti Malaya.

Abd. Jalil Borham (2002), *Majalah Ahkam Johor: Latar Belakang, Pelaksanaan dan Komentari*, Skudai: Universiti Teknologi Malaysia.

Abd Rani Kamarudin (2005), *The Relevancy of Preventive Detention in Malaysia*, 6 MLJ xcvi

Abu Bakar Hamzah (1987), "Laporan Penyelidikan Berkenaan Majallah Ahkam Johor, 1913," Tesis Doktor Falsafah. Akademi Islam Universiti Malaya.

Abdul Kadir Muhammad (1996), *Sejarah Penulisan Hukum Islam di Malaysia*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Ahmad Ibrahim & Mamud Saedon Awang Othman (1988), *Ke Arah Islamisasi Undang-undang di Malaysia*, Kuala Lumpur: Yayasan Dakwah Islamiah Malaysia.

Ahmed Akgündüz (2011), "Legal developments in the Ottoman State (1299-1926)," dalam Saim Kayadibi (ed.), *Ottoman Connections to the Malay World: Islamic, Law and Society*, Petaling Jaya: The Other Press Sdn Bhd, 85-113.

Amat Juhari Moain (2009), *Sejarah Perancangan Bahasa Melayu di Negeri Johor*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Anon (1910), "A Johore Case," *The Straits Times*, 11 April: 8.

Anon (1914), "Johore Treaty Revision "General Adviser" Correspondence and Agreement," *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 18 Mei: 7.

Anon (1916), "Johore Festivities," *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 12 Mei: 12.

Anon (1919), "Bait-ul-mal. Interesting Judgment on Mohammedan Law Point," *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 16 Disember: 12.

Anon (1933). "'Harta Sharikat" Case," *Malaya Tribune*, 17 Februari: 2.

Aturan Menjalankan Bicara Mahkamah Syariah di dalam Perkara yang Berkenaan dengan Hal Ehwal Alsakhsiah, 2603 (1943), Johor Bahru: Jabatan Agama Johor.

B.A.O K.1065/1918 (1918), *Asks to be Supplied with Two Copies of Mohamedan Laws Known as Majallah Ahkam*, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

Buyong Adil (1980), *Sejarah Johor*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Ermy Azziaty Rozali (2016), *Turki Uthmaniyah: Persepsi dan Pengaruh dalam Masyarakat Melayu*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Fadilah Zaini & Kamaruzaman Yusoff (2016), *Sejarah Awal Pentadbiran Agama Islam di Johor*, Johor Bahru: Universiti Teknologi Malaysia.

- G.A. 239/1915 (1915), Form of Warrant of Gazette Notification of Appointment of Judges of the F.M.S. and S.S. To Be Judges of the Johore Court of Appeal, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.
- G.A. 368/1919 (1919), Appoinment of Ungku Omar as Judge of the Supreme Court, Procedure in Court When Questions of Muhammadan Law Arise, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.
- Hanif Md Lateh @ Junid (2017), “Implikasi Hubungan Luar Sultan Abu Bakar Terhadap Penggubalan Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor 1312 (1895),” Tesis Dr Falsafah, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- J. De V. Allen (1972), “Johore 1901-1914: The Railway Concession: The Johore Advisory Board: Swettenham’s Resignation and the First General Adviser,” *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, Vol. 2, No. 222, 1-28.
- J/KAD2 1624/1918 (1918), Mengirimkan List Nama Orang-orang yang Dipohonkan Tauliah Naib Kadi telah Lulus dalam Peperiksaan Mufti dan Perkenan Kebawah Duli Yang Maha Mulia, Johor Bahru: Arkib Negara Malaysia Cawangan Negeri Johor.
- J/KAD2 (1947), Penyata Tahunan Jabatan Ugama Johor, Johor Bahru: Arkib Negara Malaysia Cawangan Negeri Johor.
- John M. Gullick (1992), *Rulers and Residents: Influence and Power in the Malay States, 1870-1920*, London: Oxford University Press.
- K.C. David (1926), *The Laws of Johore (Revised Edition)*. Compiled by W. Pryde (Legal Adviser) Volume One 1910 – 1917, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.
Laman Web Rasmi Majlis Agama Islam Negeri Johor, <https://www.maij.gov.my/wakaf> [diakses 25 Jun 2021].
- Majalah Ahkam Johor Iaitu Perhimpunan Segala Hukum-hukum Faqih Yang Diterbitkan daripada Syariah al-Islam 1331 (1913), Muar: Matba’ Khairiyyah.
- Majallah al-Ahkām al-‘Adliyyah* (1968), Matbah Sya’ārakhu.
- M.A. Fawzi Basri (1972), “Daerah Batu Pahat: (1880-1917) Satu Kajian Rengkas Mengenai Perkembangan Pentadbiran Daerah-daerah dalam Negeri Johor,” *JEBAT: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies*, Vol. 2, 81-92.
- Md Akbal Abdullah (2012), “Sejarah Pentadbiran dan Pembangunan Tanah di Negeri Johor dari tahun 1900 Hingga 1970,” Tesis Dr Falsafah, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Mohd Sohaimi Esa (2011), “Sejarah Awal Masyarakat Arab di Johor,” Tesis Dr. Fal, Pusat Penataran Ilmu dan Bahasa, Universiti Malaysia Sabah.
- Noh Gadot, Nurul Syuhada Yahya & Mohd Rilizam Rosli (2019), “Konsep Saham Wakaf Johor dan Perkembangannya di Malaysia,” *Journal of Fatwa Management and Research*, Vol. 16, No. 2, 1-14.
- P.M. 17/33 (1933), Syed Husin Salim Alatas Hendak Mewakafkan Sekeping Tanahnya di Jalan Wadi Hana Kampung Tebrau Johor Bahru kerana Surau dan Undang-undang Bilangan 11 Tahun 1911 Melarang dan Batalan Wakaf, Johor Bahru: Arkib Negara Malaysia Cawangan Negeri Johor.
- Patimah binte Hanis v Haji Ismail bin Tamin (1939), 1 MLJ 134.
- Pejabat Penasihat Undang-undang Negeri Johor (1914), *Johore Enactments 1910-1914*. 31 Disember, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

Majalah Ahkam Johor: Sumbangannya dalam Perkembangan Islam di Johor pada Akhir Abad ke 19
Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri Johor (1913), Johore Annual Report. 31 Disember, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri Johor (1912), Johore Government Gazette 1912. No. 3 Vol 2. 30 Mei, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri Johor (1913), Johore Government Gazette 1913. No. 2 Vol 3. 25 April, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

S. Noah Alhabshee (1915), Civil Suit No. 13/15. Public Auction Sale, Rubber, Coconut and Betelnut Plantations by Order of the Supreme Court of the State of Johore. *Malay Tribune*, 24 Disember.

Setiausaha Kerajaan Johor (1918), Mahkamah Telah Menghakimkan Di Atas Husin Bin Ahmad, Naib Penghulu Sungei Klichap, Batu Pahat 3 Bulan Jail Kesalahan Memberi Suatu Kebenaran Kepada Orang2 Menebang Hutan Kerajaan Membuat Kebun. Ia Bertanya Adakah Surat Tauliah Dikurniakan Oleh Kerajaan kepadanya Jadi Naib Itu supaya Diambil Balik Saperti Suratnya, Johor Bahru: Arkib Negara Malaysia Cawangan Negeri Johor.

Tan Ah Boon v The State of Johore (1936), 1 MLJ 149.

Tambahan Undang-undang Tubuh Kerajaan Bagi Hijrah 1326 Bersamaan dengan Tahun 1908 (1908), Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor (1895) [Versi Melayu-Jawi], Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

Undang-undang Tubuh Kerajaan Johor berserta Tambahan Sehingga 1914 (1914), Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

Wong Ah Fook v State of Johore (1937), 1 MLJ 128.

Zainal Abidin Abdul Wahid (1990), "Kerajaan Melaka dalam Hubungan Antarabangsa," *JEBAT: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies*, Vol 18, 71-87.

1957/0497870W (1918), Purchase of Majallah Ahkam (Malay Collection) Law Used in Math's Court Johore One for B.A. On the High Court, British Adviser's Office, Kuala Lumpur: Arkib Negara Malaysia.

